

LTS: Ngày 5.8.2017, Ngoại trưởng các nước ASEAN đã nhóm họp tại Manila (Philippines) trong khuôn khổ Hội nghị Ngoại trưởng ASEAN lần thứ 50. Tại Hội nghị này các Ngoại trưởng ASEAN đã thống nhất một chương trình nghị sự để đàm phán với Ngoại trưởng Trung Quốc, diễn ra vào ngày 6.8.2017, về thỏa thuận xây dựng bộ Quy tắc ứng xử giữa các bên ở Biển Đông (COC).

Theo lộ trình, ASEAN và Trung Quốc sẽ khởi sự đàm phán để xây dựng COC vào tháng 11.2017 tại Clark (Philippines), nhằm thay thế cho Tuyên bố về ứng xử của các bên ở Biển Đông (DOC), ra đời từ năm 2002, vốn không mang tính ràng buộc pháp lý.

Tuy nhiên, tướng Daniel Schaeffer, Cựu tùy viên quân sự Pháp tại Thái Lan, Việt Nam và Trung Quốc, nay là Thành viên Tổ chức tư vấn Asia21 ở Pháp, đã có bài viết "The Code of Conduct of the Parties in the South China Sea: A Tremendous Mistake" đăng trên website của Tổ chức tư vấn Asia21, cảnh báo các nước ASEAN về mưu đồ của Trung Quốc trong quá trình đàm phán COC và những nguy hiểm mà các nước ASEAN có thể đối mặt một khi COC được thông qua và ký kết, mà không loại bỏ được 'đường lười bò' phi pháp do Trung Quốc tự ý vạch ra, ôm trọn hầu hết Biển Đông.

Tạp chí Phát triển Kinh tế - Xã hội Đà Nẵng xin giới thiệu bài viết quan trọng này qua bản dịch tiếng Việt của TS. Trần Đức Anh Sơn, Phó Viện trưởng Viện Nghiên cứu Phát triển Kinh tế - Xã hội Đà Nẵng, Tổng biên tập tạp chí.

BỘ QUY TẮC ỨNG XỬ Ở BIỂN ĐÔNG: MỘT SAI LẦM TO LỚN

 Tướng DANIEL SCHAEFFER

Ngày 5.8.2017, Ngoại trưởng các nước ASEAN, trong lần gặp đầu tiên của hội nghị thường niên, đã nhóm họp tại Manila (Philippines), nước đang giữ chức Chủ tịch ASEAN năm nay.

Một trong những mục đích chính của hội nghị, trong số những vấn đề quan trọng khác, là xây dựng dự thảo văn kiện khung cho các cuộc tham vấn sắp tới, trước khi đàm phán về một bộ Quy tắc ứng xử của các bên ở Biển Đông (COC). Chương trình sẽ được thảo luận với Ngoại trưởng Trung Quốc Vương Nghị vào ngày hôm sau. Sau các cuộc thảo luận căng thẳng, hai bên đã đạt được một thỏa thuận về một văn kiện khung để tham vấn cho một COC sẽ bắt đầu vào tháng 11, tại Clark, tỉnh Pampanga của Philippines. Điều này sẽ xảy ra nhân hội nghị lần thứ hai trong năm 2017 giữa các Ngoại trưởng ASEAN với Ngoại trưởng Trung Quốc.

Các Ngoại trưởng ASEAN tại Hội nghị Ngoại trưởng ASEAN lần thứ 50 ở Manila (Philippines) ngày 5.8.2017. Ảnh: Reuters

Để tránh nhầm lẫn trong cách giải thích về các cuộc đàm phán kế tiếp nhằm đạt đến một COC, thẩm phán kỳ cựu Antonio T. Carpio của Tòa án Tối cao Philippines, trong buổi thuyết trình tại Viện Stratbase-Albert del Rosario, đã giải thích rõ ràng rằng: "Văn kiện

Hội nghị Ngoại trưởng ASEAN lần thứ 50 ở Manila (Philippines) ngày 5.8.2017. Ảnh: Reuters

khung này chỉ đơn giản là một danh sách các chủ đề đưa vào dự thảo để đàm phán cho một COC sau cùng. Văn kiện khung này chỉ là đề cương của một thỏa thuận. Từ đề cương này, một bản dự thảo thỏa thuận sẽ được đưa ra, và từ bản dự thảo thỏa thuận cuối cùng này - COC - sẽ được các bên chốt lại. “Văn kiện khung này không phải là COC, thậm chí không phải là dự thảo của COC”.¹

Điều đáng ngạc nhiên là trong một chương trình như vậy, khi mà Trung Quốc vẫn kiên quyết từ chối phán quyết của Tòa Trọng tài Thường trực (PCA) ở The Hague vào ngày 12.7.2016, và duy trì yêu sách của mình được vạch ra bởi ‘đường 9/10 đoạn’² nuốt gần trọn Biển Đông, thì các nước Đông Nam Á vẫn mong muốn đạt được một thỏa thuận mà sẽ trực tiếp chống lại, không chỉ những lợi ích này của họ, mà hơn thế nữa, chống lại tự do (hàng hải) và an ninh của họ.

Một trong những vấn đề đã được thảo luận nhằm thiết lập văn kiện khung vào ngày 6.8, là liệu COC trong tương lai sẽ là “ràng buộc pháp lý” hay chỉ là “ràng buộc”. Thực tế là, trái với những gì mà các nước ASEAN mong đợi, rằng phải có một “thỏa thuận ràng buộc pháp lý”, thì Trung Quốc lại muốn làm yếu đi để

chỉ có một “thỏa thuận ràng buộc” mà thôi. Theo Alan Peter Cayetano, Ngoại trưởng Philippines, đó là lý do tại sao các nhà đàm phán cuối cùng đã quyết định không đưa vấn đề “ràng buộc pháp lý” vào trong văn kiện khung cuối cùng.³ Nhưng Cayetano chưa hề xác nhận liệu vấn đề này có chắc chắn sẽ bị từ bỏ hay có thể được lồng ghép vào một trong những cuộc tham vấn trong tương lai, sẽ được tổ chức vào tháng 11 hay không? Trong bất kỳ trường hợp nào, không có gì cho thấy vấn đề “ràng buộc pháp lý” sẽ được giữ lại trong danh mục liệt kê của văn kiện khung.⁴ Do đó, COC tương lai chỉ có thể là một phiên bản của *Tuyên bố về ứng xử của các bên ở Biển Đông (DOC)*, được ký kết vào ngày 4.11.2002 tại Phnom Penh (Campuchia). Một DOC không hoạt động, suốt 15 năm sau đó, các bên ký kết vẫn đang đàm phán về cách thức thực thi nó. Hơn nữa, để tranh thủ thời gian trước khi đạt được COC, Trung Quốc muốn những điều kiện để thực hiện DOC phải được giải quyết trước.

Tuy nhiên, nếu các Ngoại trưởng ASEAN vẫn giữ ý định đưa “ràng buộc pháp lý” vào trong những đàm phán cho một COC tương lai, chủ đề có thể là một

phần của một trong các mục được liệt kê trong đoạn CV của văn kiện khung: “Quản lý sự cố”⁵

Nếu vấn đề “ràng buộc pháp lý” vẫn được duy trì trong các cuộc thảo luận sắp tới, thì chúng ta không được để bị đánh lừa bởi một thực tế rằng Trung Quốc tạo ra cảm giác là họ không muốn vấn đề này được đưa vào một COC tương lai. Một điều kỳ quặc đang hiện hữu là ‘đường 9/10 đoạn’ đã không bị xóa bỏ, như đáng lý phải bị xóa sau phán quyết của Tòa Trọng tài thường trực (PCA). Bởi vì, trên thực tế, một thỏa thuận ràng buộc sẽ khiến cho Trung Quốc mạnh hơn hiện tại để bảo vệ cái gọi là “chủ quyền” (của họ) đối với Biển Đông, chống lại các quốc gia ven biển khác. Và trái lại, các nước Đông Á sẽ là những kẻ thua cuộc.

Như tôi đã trình bày trong một bài viết đăng trên diploweb.com, bằng tiếng Pháp và tiếng Anh, vào ngày 30.01.2017⁶, “*dường như các nước Đông Nam Á không có hiểu biết thực sự về những gì đang ẩn nấp*

đằng sau” những cuộc đàm phán mà họ rất mong muốn kết thúc. Đơn giản là vì “*trong lúc đàm phán về một COC tương lai, bằng một sự ràng buộc tự nguyện, các nước Đông Nam Á đang chuẩn bị những vũ khí mà Trung Quốc có thể sẽ dùng để chống lại họ nay mai. Bởi vì trong con mắt của Bắc Kinh hiện tại, những nước này đã phạm sai lầm khi dám tiến hành các hoạt động của mình trong những khu vực mà ‘đường lưỡi bò’ đang trùm lên vùng đặc quyền kinh tế của những nước đó.*”

Hai dẫn chứng gần đây chứng minh cho điều này:

- Trung Quốc đã đe dọa chiến tranh với Philippines nếu nước này tiếp tục thăm dò và khai thác dầu ở Bãi Cỏ Rong (Reed Bank), một bãi ngầm tọa lạc ở phía bắc quần đảo Trường Sa và phía tây đảo Palawan của Philippines. Hành động này của Trung Quốc là hoàn toàn sai trái bởi vì thực thể chìm dưới nước này đã được Tòa Trọng tài thường trực công nhận là nằm hoàn toàn bên trong vùng đặc quyền kinh tế của

Tướng Daniel Schaeffer (phải) và TS. Trần Đức Anh Sơn tham dự Hội thảo “Xung đột ở Biển Đông” tại Đại học Yale vào tháng 5.2016. Ảnh: Phúc Tiến

Philippines, do đó nó thuộc *quyền chủ quyền*, không phải là *chủ quyền* của nước này. Hơn nữa, Trung Quốc không được quyền yêu sách chủ quyền đối với thực thể này bởi vì Tòa Trọng tài thường trực đã viện dẫn Công ước Liên hiệp quốc về Luật biển (UNCLOS) rằng: không ai có thể yêu sách chủ quyền đối với một bãi ngầm, trừ khi nó nằm ở lãnh hải của nước đó. Trường hợp này thì không như vậy;

• Mới đây Trung Quốc đã ép buộc Việt Nam và Công ty Repsol của Tây Ban Nha ngừng thăm dò dầu khí ở lô 136-03, nơi xa nhất về phía đông nam của vùng đặc quyền kinh tế của Việt Nam, thuộc khu vực Bãi Tư Chính (Vanguard Bank) ở phía tây nam quần đảo Trường Sa, nhưng không may cho người Việt Nam, lại nằm bên trong ‘đường 9/10 đoạn’.

Hai dẫn chứng trên cho thấy rõ ràng khi một COC “ràng buộc pháp lý” được thông qua, các quốc gia Đông Nam Á ở ven Biển Đông “sẽ phải tiếp tục chịu đựng những cáo buộc của Trung Quốc bởi những hành động của họ mà Trung Quốc cho là sai trái, khi mà ‘đường 9/10 đoạn’ không bị biến mất, từ một DOC, hay tệ hơn là từ một COC”. “Cần cân nhắc như vậy bởi một thực tế là khi một COC bị ép buộc thì nó sẽ trao cho Trung Quốc đầy đủ quyền hành động bằng vũ lực chống lại những bên bị Trung Quốc cáo buộc. Thế nên, do các nước này đã đồng ý với một COC bị ép buộc, thì Trung Quốc sau cùng có khả năng sẽ dùng những quy tắc mà các nước này đặt ra để chống lại họ, thay vì để bảo vệ như họ mong đợi, nếu chúng ta đồng ý xem xét dự án COC theo cách nhìn của Trung Quốc”. Vì vậy phải bổ sung việc quản lý ‘đường 9/10 đoạn’ (vào COC). “Các nước Đông Nam Á, bằng việc đàm phán một COC, cuối cùng đã trang bị những vũ khí có thể chống lại họ trong tương lai. Đó là lý do tại sao, vào thời điểm hiện tại, kết quả có thể dự đoán trước của COC, không chỉ là ảo tưởng, mà còn là những hiệu ứng làm dịu được mong đợi từ những gì có liên quan, trong bất kỳ trường hợp nào, khi mà ‘đường 9/10 đoạn’ vẫn tồn tại”.⁷

Do đó, khi Trung Quốc muốn một COC không “ràng buộc pháp lý”, thì nó chỉ là một sự giả vờ sai trong hiện thời. Bởi vì Bắc Kinh đang xem xét những điều kiện chưa chín muồi hiện nay nhằm đạt được một COC hạn chế. Đó là lý do tại sao, cuối cùng, Trung Quốc đang thực hiện sự trì hoãn khi giả vờ đồng ý thảo luận, trong lúc đồng thời tạo nên những cản trở để ngăn chặn tiến trình COC diễn ra nhanh hơn. Những điều kiện mà Vương Nghị đưa ra, chẳng hạn như “không có sự can thiệp lớn từ bên ngoài, và đây là

điều kiện tiên quyết” để bắt đầu các cuộc thảo luận vào tháng 11, không hẳn chỉ là một kiểu cản trở nói trên. Bởi vì điều này sẽ rất dễ cho Trung Quốc, vào lúc này hay lúc khác, coi Hoa Kỳ, thông qua các hoạt động tự do hàng hải (FONOPs), hay Úc hoặc Nhật Bản, với những lý do khác, như là những kẻ gây rối đang khuấy động ở Biển Đông.

Trần Đức Anh Sơn dịch từ tiếng Anh

CHÚ THÍCH

¹ Trích dẫn bởi Jarius Bondoc trong bài “South China Sea deal stuck on mere outline” (Thỏa thuận về Biển Đông bị mắc kẹt ngay từ dự thảo), *The Philippine Star*, (31.7.2017). <http://www.philstar.com/opinion/2017/07/31/1723120/south-china-sea-deal-stuck-mere-outline>

² Từ tháng 5.2014, Trung Quốc đã thêm vào ‘đường 9 đoạn’ (Việt Nam thường gọi là ‘đường lưỡi bò’) một vạch ở phía đông đảo Đài Loan, nên ‘đường 9 đoạn’ phi pháp của Trung Quốc đã trở thành đường 10 đoạn. Vì thế, trong bài viết của mình, tướng Daniel Schaeffer gọi là ‘the nine/ten dashed line’ (đường 9/10 đoạn đứt khúc).

³ Manuel Mogato, “Philippines says China wanted non-legally binding South China Sea code” (Philippines nói Trung Quốc muốn Bộ quy tắc ứng xử ở Biển Đông ‘không ràng buộc pháp lý’), *Reuters*, (Tháng 8.2017). <https://www.reuters.com/article/us-asean-philippines-southchinasea-idUSKBN1AO1LW>

^{4, 5} Xem: Carlyle A. Thayer, “ASEAN-China: Framework of a COC” (ASEAN - Trung Quốc: Văn kiện khung cho COC), *Thayer Consultancy Background Brief*, (Ngày 6.8.2017).

⁶ “Code of Conduct in the South China Sea: The great chimera” (Bộ quy tắc ứng xử ở Biển Đông: sự ảo tưởng lớn), *www.diploweb.com*, (30.1.2017). <https://www.diploweb.com/Mer-de-Chine-du-Sud-Code-de.html>

⁷ Như chú thích 6.

Nguồn: 17 aoút 2017 de Asie21. <http://www.asie21.com/2017/08/17/the-code-of-conduct-of-the-parties-in-the-south-china-sea-a-tremendous-mistake/#more-7282>